

Jan Ijäs

House of the Wickedest Man in the World

Jan Ijäksen *House of the Wickedest Man in the World* (2023) ei varsinaisesti kuulu Ijäksen arvokkaan arvottomaksi muuttumista tutkivaan *Jäte*-sarjaan, mutta siinä on samankaltaista uteliaisuutta pieleen menemistä kohtaan. Elokuvan keskushenkilö on omiaan herättämään voimakkaita tunteita: aikalaislehdistö kutsui vuorikiipeilijä, runoilija, taidemaalari ja okkultisti Aleister Crowleya (1875–1947) nimellä "the wickedest man in the world", Crowley itse suosi ytimekkäämpää nimeä "Peto 666" (*Beast 666*). Kuten elokuvassa todetaan, Crowley oli ensimmäisiä "julkkiksia", jonka jokaista liikettä seurattiin herkeämättä. Retostelevat lehtiotsikot ruokkivat Crowleyn mainetta, mutta ajoivat hänet myös käytännön ongelmiin.

Ijäksen elokuvan varsinainen aihe on kuitenkin petomaisen papin *ta/o*: Theleman luostari, jonka Crowley perusti pieneen Cefalún kaupunkiin Sisilian pohjoisrannikolle vuonna 1920. Luostarin toiminta jäi lyhytaikaiseksi, sillä siihen liittyvän epäonnisen kuolemantapauksen jälkeen Mussolini karkotti Crowleyn, ja viranomaiset maalasivat valkoisella kalkilla sen sisäpintoja koristaneet okkultistiset seinämaalaukset. Moderneja urbex-seikkailijoitakin kiehtova, mittasuhteiltaan varsin vaatimaton talo pääsee esiin vuoroin kauniina ja kauhistuttavana Ville Piipon ja Ijäksen kuvaamassa materiaalissa. Kuvat etsiskelevät Crowleyn henkeä, tai muita mystisiä henkiä, mutta matkan varrella ne taltioivat myös Cefalún jokapäiväistä nykymenoa: tavallisia sisilialaisia hoitamassa asioitaan kaduilla ja toreilla tai lojumassa uima-altaassaan. Lauri Ainalan, Vilunki 3000:n ja Juho Liukkosen säveltämä musiikki tihentää tunnelmaa ja muistuttaa, että magian tavoin musiikilla on mahdollisuus vaikuttaa ympäristöönsä ja muuttaa se olemukseltaan täysin toisenlaiseksi.

Theleman luostarin vaiheiden kertaamisen lomassa siteerataan Crowleyn ja hänen lähipiirinsä päiväkirjoja. Äärimmäinen elämä kuuluu kulttijohtajan toimenkuvaan, mutta rituaaliseksi (*sex magic*), huumeet ja luovuuden kanavoiminen törkeyksiin edellyttävät omistautumista ja kestävyyttä. Päiväkirjamerkinnoissa dokumentoidaan suunnitelmallista huumeidenkäyttöä: niiskaus kokaiinia ennen lounasta, sitten valikoima erilaisia muita syntejä. Kultisteja myös koetellaan: Crowleyn ja Leah Hirsigin Poupée-tytär menehtyy, toisaalta taas temppeliin syntyy uusi lapsi, Astarte Lulu Panthea, Ninette Shumwayn kanssa.

Yksi omistautumisen kohde magian rinnalla on taide. Teoksen keskivaiheilla hallitsevaan osaan nousevat mainitut seinämaalaukset tai niiden jäännökset. Crowley innoittui suuresti ihailemansa Paul Gauguinin Tahitille rakentaman "Mielihyvän talon" ("House of Pleasure", "Maison du Jouis") maalauksista ja paneeleista. Crowley toivoi, että jäljittelemällä Gauguinin vetäytymistä porvarillisesta yhteiskunnasta tämän henki voisi laskeutua okkultistiin. Nykyvastaanotossa on kiinnitetty kriittistä huomiota siihen, miten Gauguin hyväksikäytti paikallista yhteisöä, varsinkin alaikäisiä tyttöjä. Siinä missä Gauguin on löytänyt Tahitilta uuden maailman, jota on hyödyntänyt taiteessaan, Crowley yhteisöineen tuntuu rakentaneen Theleman luostarin eristäytyneeksi ja erilliseksi todellisuudekseen. Tämä lienee ollut omiaan lisäämään cefalúlaisten epäluuloja ja ruokkimaan perimätietoa talon pahoista hengistä.

Kuten Mary Douglas (1966/2003, 129–130) kirjoittaa antropologian klassikossaan *Puhtaus ja vaara*, primitiiviset rituaalit luovat oman maagisesti harmonisen maailmansa, joka "ei suinkaan ole merkityksetöntä, vaan [...] antaa olemassaololle mielen." Ijäksen elokuvassa siteeratut päiväkirjamerkinnot havainnollistavat, miten rituaalien ja rutiinien välinen ero on häilyvä. Harmittomien tokaisujen, kuten "päiväni on ollut hyvin laiska" tai "melko mukava päivä maalauksia viimeistellessä", seurana saattaa olla poltergeist-havaintoja tai sitten runo "Leah in Plain Figures", johon Crowley kasasi kaikki keksimänsä rivoudet. Syntyy kuva okkultismin ja arjen, taian, tuhon ja työn välisestä jännitteestä, jossa myös inhimillinen kunnianhimo ja menestyksen jano näyttelevät omaa osaansa. Oikeastaan okkultismia on mahdoton erottaa arjesta, sillä Crowley'n maagiset rituaalit voivat kestää kuukausia, jopa vuosia, ja samalla ne muovasivat "arjesta" ja "todellisuudesta" osan rituaalia itseään (Kakko 2020, 38). Tai kuten Crowley itse kirjoituksissaan muotoilee: "jokaisen teon pitää olla rituaali, palvontameno ja sakramentti" (Crowley 2017, 82).

Sikäli kun okkultismi on erottamattomissa arkipäiväisestä, voi elokuvantekijä tulkinassaan painottaa jompaakumpaa: joko huomata banaalin ja huvittua siitä, kuten Ijäs, tai sitten syleillä maagista, kuten Kenneth Anger. Elokuvan epilogissa yli 20 vuotta hylättyä uinuneeseen Theleman luostariin saapuu kaksi löytöretkeilijää 1955: nuori Anger, joka on juuri tehnyt Crowleysta innoittuneen, ritualistisen elokuvan *The Inauguration of the Pleasure Dome* (1954) sekä seksologi Alfred Kinsey, joka on tutkimuksillaan mullistanut käsityksen modernista seksuaalisuudesta. Luvassa on lisää pieleen menoa: Anger ja Kinsey kaivavat Crowley'n seinämaalauksia esiin ja todistavat luostarin henkien mellastusta. Vaikka Anger kirjoittaa Ranskan elokuva-arkiston Henri Langlois'ille aikeistaan tehdä näyttävä värielokuva mustasta messusta Theleman luostarissa, elokuva joko katoaa tai ei valmistu koskaan.

Ei liene sattumaa, että Theleman temppelissä juuri ruokoton runo "Leah in Plain Figures" päättyi osaksi seinämaalauksia: profaaniin voi perehtyä samalla vakavuudella kuin pyhään. Kinsey väittää, ettei niinkään tiedä Crowley'n okkultismista, mutta "pahuus" (*wickedness*) kiinnostaa. Mikä on tuumuuden ja tieteen suhde? Kuolemasta ja erotismista kirjoittanut ranskalaisfilosofi Georges Bataille kritisoi Kinseyn tutkimuksia seksuaalisen elämän monimutkaisuuden ja epämääräisyyden torjumisesta: jos

seksuaalisuudesta kitketään syyllisyys, jää jotain olennaista ymmärtämättä sen olemuksesta (Bataille 1957/1986, 162). Crowley'n rituaaliseksi on kenties merkinnyt Kinseylle yhtä mahdollista tapaa lähestyä seksuaalisuuden subversiivista, primitiivistä voimaa. Silloin kyse ei tosin ole niinkään tieteestä kuin taiaista – sekä pedon talosta taian tilana.

Tytti Rantanen

Kirjallisuus

Bataille, Georges, *Erotism. Death and Sensuality* (L'Erotisme, 1957). Käänt. Mary Dalwood. City Lights Books, San Francisco 1986.

Crowley, Aleister, *Uuden aikakauden profeetta. Aleister Crowley'n koottuja kirjoituksia*. Toim. M. A. Meretvuo. Käänt. M. A. Meretvuo & Antti Pekka Balk. Salakirjat, Espoo 2017.

Douglas, Mary, *Puhtaus ja vaara. Rituaalisten rajanvedon analyysi* (Purity and Danger. An Analysis of the Concepts of Pollution and Taboo, 1966). Suom. Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Vastapaino, Tampere 2003.

Kakko, Tommi, Taikuutta vailla uskontoa. Kaaosmagian relativistinen hilpeys. *Nuori Voima* 2/2020, 36–39.